

ДОШКІЛЬНИК НА ПОРОЗІ ШКОЛИ

Олександр КОЧЕРГА, канд. психол. наук,
доцент, заступник директора ІІПО Київського
університету імені Бориса Грінченка

Вступ до школи і для самої дитини, і для її батьків пов'язаний з певними тривогами і водночас з великими надіями. Конче важливо, щоб ця подія подарувала маляті радість, зміцнила його віру у власні сили. Тому вихователі, вчителі та батьки мають створити для дошкільника сприятливе освітнє середовище, якнайкраще підготувати його до навчання в школі, не забуваючи при цьому про самоцінність дошкільного віку. В нашому суспільстві багато років побутує низка упереджень щодо підготовки дітей до школи, причому вплив їх на деяких батьків і педагогів настільки потужний, що на догоду їм руйнуються головні засади простору дитинства: ініціатива, творчість, право вибору, інтерес, бажання. У поданій статті автор розвінчує найтиповіші з таких упереджень.

якість освіти

особистість дитини

УПЕРЕДЖЕННЯ ПЕРШЕ.

**Майбутньому школяреві слід
якомога раніше відмовитися від гри**

Деякі батьки вважають, що гра постійно породжує в дитини бажання гратися, а не вчитися, сповільнює процес дорослішання. Тому малютам нерідко ще з дитсадка нав'язують шкільну модель поведінки (зошити, домашні завдання, додаткові заняття, непосильні обов'язки...).

Передчасне і примусове обмеження ігрової діяльності дошкільнят є небезпечним посяганням на їхні природні потреби, що негативно позначається на розвитку їхніх почуттів, уяви, мислення та гальмує процес соціалізації.

Гра для дитини — важливий інструмент пізнання природного та соціального світу, своєрідний спосіб привласнення набутих знань і моделей поведінки. Саме в ігровій діяльності якнайкраще розвиваються пам'ять, увага, абстрактне мислення, навички орієнтування в просторі та взаємодії з іншими.

УПЕРЕДЖЕННЯ ДРУГЕ.

**Перед школою обов'язково слід
навчити дитину читати**

Задля реалізації цього завдання батьки починають шукати навчальні заклади (додаткові заняття), де малюток за шкільними "лекалами" навчають читати склади й слова. Нерідко такий натиск викликає в дитини внутрішній спротив і навіть відразу до читання і книжки.

Нагадаємо: шлях до формування читача починається ще в ранньому дитинстві. Це відбувається в процесі слухання колискових, казок, віршів, потішок, розглядання книжок, імітування процесу читання, під час обговорення, а згодом переказування змісту художніх творів, упізнавання букв, складів, слів і, нарешті, власне читання.

Важливо пам'ятати, що кожен з названих етапів має обов'язково визріти у свідомості дитини. Цілком нормально, якщо процес "формування читача" потужніше проявиться саме в початковій школі. Всі ми різні, а індивідуальні особливості кожної дитини мають

свої закономірності та логіку визрівання, розгортання й розвитку, тому всі моделі є досить умовними і потребують зважених, обережних, продуманих, а не спонтанних дій з боку педагогів та батьків.

Свідомий читач виростає з уважного, вдумливого, чутливого слухача. Тому, шановні дорослі, намагайтеся систематично читати дітям, даруючи їм і собі хвилини спільного переживання та осмислення літературних творів.

УПЕРЕДЖЕННЯ ТРЕТЄ.

Перед вступом до школи діти вже мають уміти писати

У далекому 1929 році Махатма Ганді писав: "Навчати маленьких дітей писати — значить обтяжувати їхній розум та інші органи, використовувати їхні очі й руки не за призначенням".

Письмо — це складна навичка, що потребує злагодженої роботи дрібних м'язів кисті й усієї руки, а також добре розвинутого зорового сприйняття і довільної уваги, певної функціональної зрілості кори головного мозку.

Непідготовленість до письма (недостатній розвиток дрібної моторики, зорового сприйняття, уваги) може стати причиною виникнення в першому класі негативного ставлення до навчання, тривожності, невпевненості у власних діях, графічної скутості (написання графічних елементів нерациональним способом).

Тому в дошкільному віці важливо розвинути механізми, необхідні для пропедевтики оволодіння письмом, створити умови для накопичення дитиною відповідного рухового і практичного досвіду.

Розвиток дрібної моторики майбутніх першокласників має бути в особливому фокусі уваги вихователів, учителів та батьків. Відомо, що вміння виконувати дрібні рухи з предметами у дитини розвивається з перших років життя і триває переважно до 6-7 років (але цей процес не зупиняється і в наступні періоди життя). Саме до цього віку визрівають (за умови вправлення у певних рухах, а не самі по собі) відповідні зони кори головного мозку, досягають необхідного рівня розвитку дрібні м'язи кисті руки.

Труднощі з опануванням письма, як правило, мають діти, в яких недостатньо розвинені дрібні м'язи пальців рук, особливо мізинця та безіменного. У таких дошкільнят низька швидкість аналітико-синтетичних процесів, недосконала координація рухів. Будь-яку трудову операцію вони виконують повільно, незграбно. Достатньо запропонувати дошкільникам постукати по столу олівцем, щоб виявити серед них тих, хто відстає у психомоторному розвитку (а згодом погано читає, повільно пише): *темپ відстукування у них удвічі-втричі повільніший, ніж у інших дітей.*

Дорослих також має насторожити, якщо *дитина активно повертає аркуш при малюванні або зафарбовуванні.* У цьому випадку вона компенсує брак умінь змінювати напрямок лінії за допомогою тонких рухів пальців повертанням аркуша, позбавляючи себе цим тренування пальців і руки.

Якщо дитина *малює дуже маленькі предмети*, як правило, це свідчить про жорстку фіксацію пензля при малюванні.

Інший недолік можна виявити, запропонувавши малюкові намалювати одним рухом коло діаметром приблизно 3-4 см (за зразком). Якщо дитина має схильність *фіксувати кисть на площині*, вона не впроваджується з цим завданням: намалює замість кола овал або коло значно меншого діаметра, або малюватиме його в кілька прийомів, пересуваючи руку.

Зі вступом дитини до школи варто продовжувати роботу з розвитку м'язів пальців рук за допомогою досить нескладних засобів.

Засоби розвитку дрібної моторики:

- масаж кистей і пальців рук;
- застібання і розстібання гудзиків;
- зав'язування шнурків;
- ліплення з пластиліну та глини;
- розфарбовування (предметів та контурних малюнків);
- малювання (декоративних, геометричних, рослинних та тваринних орнаментів);
- штрихування від руки (прямими, ламаними, хвилястими лініями);
- складання пазлів та мозаїки різних розмірів;
- робота з конструктором, який має дрібні деталі;
- вирізання ножицями виробів з паперу;
- в'язання спицями, плетіння гачком;
- вишивання;
- нанизування намистин;
- вправи з ручним еспандером;
- набивання по черзі кожною рукою тенісного м'ячика;
- пальчикова гімнастика тощо.

До речі, рівень розвитку дрібної моторики — один з показників інтелектуальної готовності до шкільного навчання. Зазвичай дитина, що має високий рівень розвитку дрібної моторики, здатна до логічних міркувань, має непогано розвинені пам'ять, увагу, зв'язне мовлення.

УПЕРЕДЖЕННЯ ЧЕТВЕРТЕ.

Рухова активність (непосидючість) шкодить успішному навчанню в школі

Деякі дорослі вважають, що перед вступом до школи і безпосередньо під час шкільного навчання слід обмежувати зайві підстрибування, бігання, тривалість прогулянок надворі, вільні пересування під час занять, натомість виробляти посидючість, правильну "позу учня" за партою. Їм імпонують "класичні" уявлення про класну систему, в якій усі рухи дитини регламентуються вказівками педагога (учень тільки виконує команди).

Надмірні інтелектуальні навантаження без достатньої рухової активності мають негативні наслідки для біологічного дозрівання структур головного мозку дитини, підвищують кров'яний тиск, розбалансовують газообмін у нервових тканинах, викликаючи мікрогіпоксії.

Обмеження рухової активності дошкільника є моральним злочином проти його фізичного і психічного здоров'я. Її брак неможливо компенсувати жодними інтелектуальними досягненнями. Це шлях до порушення психофізичного здоров'я, коли ресурси дитини вичерпуються на роки вперед для досягнення примарного знання фактів (які, до речі, можуть і не стати їй у пригоді).

УПЕРЕДЖЕННЯ П'ЯТЕ.

Розвиток емоційно-почуттєвої сфери не відіграє значущої ролі у підготовці до школи

Під час підготовки та адаптації дитини до школи увага фокусується на серйозній роботі з засвоєння певної суми "важливих фактологічних знань". Водночас те, як дитина адаптуватиметься до життя у новому колективі, як сприйматиме успіхи та невдачі, як розвиватиме власний потенціал, залежить насамперед від розвитку її емоційно-почуттєвої сфери.

Основна взаємодія між педагогом і вихованцем розгортається на емоційному рівні за умови встановлення максимальної довіри. З огляду на це має суттєво змінитися спрямування занять. Вони мають стати не просто знаннєво-фактологічним компонентом підготовки майбутнього школяра, а інструментом його соціалізації. Тобто заняття мають не так "навчати", як, насамперед, виховувати за допомогою позитивних емоцій, що трансформуються у позитивні почуття. Це неможливо без тонкого налаштування дітей на сприйняття почуттів та переживань інших людей.

У цьому аспекті важливим є розвиток та **вправлення дошкільнят в емпатії** (вмінні відчувати, усвідомлювати емоції інших людей, "приміряти" їх на себе). Соціальна складова осягнення дошкільником емоційно-почуттєвих станів інших людей формується за умови створення комфортного середовища, заснованого на засадах взаємоповаги, довіри та любові до ближнього. Важливою складовою цього процесу є вербальне визначення (проговорювання) почуттів.

Передумовою розуміння власного стану та станів інших людей є знаходження для кожного почуття максимально точного словесного визначення. Опредметнення (присвоєння відповідних назв) дає можливість визначити вербально (назвати словом) свої почуття, а отже, і ставлення до навколишнього світу. Звідси виростає нагальна потреба у набутті вміння керувати власними емоціями та почуттями.

Від якості описаної роботи залежить умінь дітей дотримуватися культури людських стосунків та мінімізувати конфліктність власних взаємодій.

Таким чином, можемо констатувати, що **емоційно-почуттєва сфера дошкільників є визначальною для їх успішної соціалізації та взаємодії з навколишнім світом**. Саме вона впливає на гармонійність їхньої адаптації до майбутнього навчання в початковій школі.

Отже, важливо, щоб дитина була підготовлена до засвоєння нових знань (мала розвинені почуття, мислення, уяву), набуття необхідних навичок (зокрема й письма), а не була змушена виправляти неправильно сформовані раніше знання та навички.

Свідоме подолання вихователями та батьками згаданих усталених упереджень суттєво поліпшить загальну атмосферу останнього року перебування дитини в дитячому садку і допоможе знизити рівень невротизації дошкільників перед вступом їх до школи. ●